

42

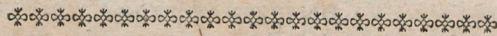
DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

COMPARATIONE STATUS
ECCLESIAE APOSTOLICAE

ET

HODIERNI RITE AC SOBRIE INSTITVENDA

QVAM

PRAESIDE

VIRO SVMME REVERENDO, DOCTISSIMO

IOANNE GEORGIO KNAPP,

THEOLOGIAE DOCTORE,

EIVSDEMQUE PROFESSORE ORDINARIO,

FAVTORE AC PRAECEPTORE SVO

PIE COLENDO,

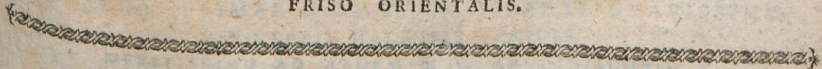
D. XVI APRILIS MDCCCXLII

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOANNES CHRISTIANVS IANI

FRISO ORIENTALIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE

TYPIS IOANNIS ANDREAE STEPHANI

(45)

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE
COMPARATIONE STATVS
ECCLESIAE APOSTOLICAE

ET
HODIERNI RITE AC SOBRIE INSTITVENDA

QVAM

PRÆSIDIO

VIRI SVMMI REVERENDO DOCTRINA

IOHANNIS GEORGII KNAPP

THEOLOGICAE DOCTORIS

AVTORIS AC PRÆCEPTORIS SVO

RITE COORDINANDO

D. XVI. APRILIS. CL. LXXXVII.

AVCTOR

IOHANNES CHRISTIANVS JANI

ALIAE MAGISTRICAE

TYPIBVS IOHANNIS ANDREAE STEPHANI

VIRIS

SVMME VENERABILIBVS, AMPLISSIMIS,
DOCTISSIMIS,

IOANNI LVDOVICO
LINDHAMMER,

PRINCIPATVS FRISIAE ORIENTALIS SVPERINTENDENTI
SPECTATISSIMO,

SENATVS REGII ECCLESIASTICI AMPLISSIMO MEMBRO,
ECCLESIA RV M SCHOLARVMQVE EPHORO GRAVISSIMO,

ATQVE

ANDREAE ARNOLDO
GOSSEL,

CONSILIARIO REGIO ECCLESIASTICO DIGNISSIMO,

SCHOLARVM INSPECTORI GRAVISSIMO,

ECCLESIAE AVRICANAE PASTORI EXACTISSIMO,

NEC NON

D. GOTTH. AVGVSTO
FRANCKE,

SS. THEOL. PROFESSORI ORDINARIO,

ORDINIS THEOLOGORVM SENIORI,

INSPECTORI PRIMAE DIOECESEOS SALANAE GRAVISSIMO,

MINISTERII HALENSIS SENIORI,

MERITISSIMO AD AEDEM B. V. ARCHIDIACONO,

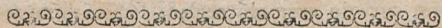
DIRECTORI PAEDAGOGII REGII ET ORPHANOTROPHEI
GLAVCHENSIS VIGILANTISSIMO,

VIRIS
VIRTUTIS, MERITORVM ET DOCTRINAE
SPLENDORE
CLARISSIMIS,
PATRONIS SVIS
OMNI PIETATIS OBSERVANTIA
SEMPER COLENDIS,
QVALECVNQUE HOC SPECIMEN ACADEMICVM
IN
GRATISSIMAE INSIGNIBVSQVE BENEFICHS OBSTRACTISSIMAE
MENTIS TESTIFICATIONEM
D. D. D.
IOANNES CHRISTIANVS IANI

DE
COMPARATIONE STATUS
ECCLESIAE APOSTOLICAE

ET
HODIERNI RITE AC SOBRIE INSTITVENDA.

SECTIO I.
QVAE PRAELIMINARIS EST.

§. I.

Omnes sane, qui finium rei Christianae legitimo pariter ac felici modo prorogandum magno flagrant desiderio, neque remisso ac dissoluto animo ferre possuat corruptum ciuitatis, quae a Christo nomen habet, statum; illud in primis semper in votis habent atque optatis, vt purissimum ac diuinum cognitionis lumen in voluntatem Christianorum, et ita etiam in externas quoque eorundem

A

dem

dem actiones instuat quam efficacissime; ut Christiani non nomine tantum, sed re ipsa ac proinde Christi vere participes sint atque imitatores. Atqui haec pia vota, ut vllam mercantur reprehensionem, tantum abesse, ut omni potius laude videantur dignissima maximeque sacris oraculis consentanea; quis non vider? Etenim itaque est summopere cuius Christi cultori, ut, quantum in se est, huic iustissimo satisfaciatur desiderio, neque negligat, quae sacra scriptura eum in finem vel praecepta dedit vel proposuit exempla dignissima imitatione. Extant enim in sacris paginis non optima solum praecepta, quorum obseruatione quisquis dignum sanctae ciuitatis membrum fieri potest, et ad quae totius ecclesiae status conformari, quantum fieri potest, debet; sed praecipue quoque praestantissima cum singulorum hominum, tum totarum ecclesiarum exempla occurrunt, ex quibus longe plura fieri posse apparet, quam homines vulgo sibi persuadent, aut persuaderi volunt.

§. II.

Notabilis itaque est quam maxime prima ecclesia apostolica in libris N. T. descripta, cuius statum bonum atque egregium eam ob causam a spiritu sancto amplissimis verbis expressum esse, arbitror, ut tam egregio exemplo ecclesia sequentium temporum ad idem puritatis sanctitatisque studium incitaretur. Hanc ecclesiam magna quoque apud sequentium temporum ecclesias auctoritate valuisse; nullus, credo, erit, qui inficitur, nisi qui in historia ecclesiastica hospes fuerit ac peregrinus. Neque id sine multis grauibisque rationibus accidit, quarum hae iustissimae fuisse videntur; quod illa ecclesia a maximis viris diuinitusque adflatis, qui ex singulari Christi, summi ecclesiae capitis, mandato agebant, fundata est ac directa; et quod egregiis virtutibus Christianis admodum fuit spectata, sicuti hoc sacrae litterae satis luculenter testatum faciunt. Ex quo etiam factum est, ut illi, qui multa postea introduxerunt ac fecerunt ab usu et sententia ecclesiae apostolicae prorsus aliena, opiniones tamen suas erroresque atque instituta accepta referre voluerint ecclesiae apostolicae; et cum ex sacris litteris apostolicam originem plane probare non potuerint, ad sic

sic dictas traditiones apostolicas scriptis N. T. non comprehensas confugerint.

§. III.

Non igitur inutile fore arbitramur, si cum illo ecclesiae apostolicae, quae omnibus temporibus exemplo fuit, saltem esse debuit, statu, hodiernum comparemus huncque ad eum examine- mus, videamusque, quatenus et quibus in rebus ecclesiam aposto- licam imitari similitudinemque illius exprimere etiam hodie de- ceat, nisi nefarie praecuaricari, et cum maximo animarum, civitatis- que sacrae damno a praescriptis optimi servatoris ac domini eccle- siae recedere velimus. Quo minus igitur vulgo ad hanc rem atrendi solet; eo magis credimus, hanc breuem nostram tracta- tionem: *de Comparatione status ecclesiae Apostolicae et hodierni rite ac sobrie instituenda*, quodammodo vtilem fore, ideoque gratam. Et si huic argumento non ita, ut expectabitur forte a lectoribus, propter tenuitatem virium mearum satisfecero, digni- tas tamen illius et grauitas forte apud illos efficiet, ut mihi veniam dent vires meas quantum licet in illo periclitanti. Quo vero illa quae dicere constitui, eo planiora fiant, hunc in tractatione se- quemur ordinem, ut *primum* notiones, quae aliqua egent explica- tione, explicemus; *deinde* ecclesiae Apostolicae verum statum, quam possumus, breuissime ob oculos ponamus; ac *denique* doceamus, quatenus in eo elaborare debeamus omnino, ut statum illum exprimamus, vitiaque contraria corrigere conemur. Ita argu- mentum hoc tractantes speramus fore, ut conatus nostros quales- cunque lectoribus aequis aliqua saltem ex parte probemus, ac forte etiam aliquid ad veras ecclesiae vtilitates conferamus; vel si id non contingat, hoc saltem impetremus, ut appareat, bonam ad eam rem voluntatem nobis non defuisse.

§. IV.

Quod itaque primum ad notiones attinet, quarum aliqua in- terpretatio necessaria est, ante omnia nobis ostendendum est, quid nomine ecclesiae Apostolicae intellectum velimus. Ipsum ergo vocabulum ecclesiae varias significationes in sacro codice habet, quarum hoc loco tres in medium sumus prolaturi. Primum hoc

vocabulum sensu latissimo vi vsus et derivationis (ab *ἐκκλησία*) quamvis designat concionem seu coetum convocatum, quod ex Aët. XIX, 32-34. potest videri. Angustius deinde sumtum totum significat Christianorum populum, qui externa sacrorum societate iungitur, et Christi nomen profiteretur; vide Aët. VII, 33. Cap. XX, 28. Strictè denique angustèque si sumatur, eorum proprie denotat societatem, qui cum Deo per Christum vere coniuncti sunt, et veram ecclesiam inuisibilem constituunt, Eph. 1, 22. Ex sequente itaque tractatione facile patebit, nos in latiore et impropria sententiam vocabulum ecclesiae accepisse.

§. V.

Cum vero etiam appellatio ecclesiae Apostolicae ambigam interpretationem habere possit, nostrum est, quid illius nomine nobis veniat, ostendere. Ecclesia Apostolica ergo etiam dici potest, quae ad doctrinam, instituta et mores ecclesiae primae ab apostolis ipsis constitutae conformata est, eiusque perfectam similitudinem exprimit, et ita opponitur maxime ecclesiae corruptae atque ab illius similitudine magis, vel minus recedenti. Proprio autem et strictissimo sensu, ratione temporis habita, particularem innuit ecclesiam, eum nimirum Christi doctrinam profitentium coetum, qui floruit tempore Apostolorum, ipsosque auctores ac rectores habuit. Et in hac proprie sic dicta ecclesia Apostolica describenda disputatio nostra versabitur; quod res ipsa satis edocet.

§. VI.

Ad Comparationis denique, cuius recte instituendae rationem sumus suppeditaturi, vim quod attinet, illa in eo ponitur, ut inquiratur, aut quae in duobus vel pluribus eadem sint vel diversa, et quatenus alterum alteri praestet; aut quatenus, quod in altero est, ad alterum quoque possit ac debeat transferri. In his itaque notandis ac pro virum modo breuiter explicandis versabitur opera nostra. Caetera quid sibi velint tam facile est intelligere, ut, si ea omnia definiendo explicare vellemus, laborem superuacaneum suscepturi merito videremur. Bono itaque cum Deo pedem profecerimus ad ipsum tractationis caput.

S E C T I O II.

D E

STATV ECCLESIAE APOSTOLICAE.

§. VII.

Antequam de Comparatione ipsa status ecclesiae primae ac hodierni agamus, praemittenda nobis omnino est aliqua status illius primacui descriptio, seu potius, ne instituti nostri limites transiliamus, brevis tantum delineatio. Vt vero in hoc statu delineando nimiae credulitatis calumniam evitemus, tutissimaque in tota nostra dissertatione via incedamus; liceat nobis nullum alium, ex quo eius status cognitionem hauriamus, fontem quaerere, quam, quem nobis aperiunt certa sacrarum litterarum monumenta. Solent quidem interdum, qui de hac materia differunt, et alios priorum seculorum auctores tamquam duces sequi, id quod etiam non plane improbandum; at tamen qui nimis illis confidunt et omnia promiscue, quae illi retulerunt ac pro apostolicis venditant, pro talibus habent, valde errare, adfirmare non dubito. Primo enim neminem fugit, multos extare libros, primi saeculi doctoribus adscriptos, qui tamen plane subditi, iisque temere adscripti sunt. Deinde superiunt licet aliqua ex antiquitate Christiana monumenta genuina aliorum auctorum, in quibus nonnulla de statu ecclesiae apostolicae occurrunt, quae etiam minime spernimus; non tamen omnia ita sunt comparata, ut certam fidem auctoritatemque habeant. Consultum itaque est, iis maxime niti, quae s. litterae ipsae memoriae prodiderunt.

§. VIII.

Indicatio iam cognoscendi principio propius ad rem ipsam accessuri, qualis ille status fuerit, exponemus. Quum vero vno quasi obtutu omnia, quae hic moneri debent, complecti nequeamus, eundem nobis erit per partes, ita, ut *primum* ostendamus *perfectiones* huius ecclesiae *cum ordinarias*, tum *extraordinarias*;

A 3

deinde

deinde de *nauis* etiam agamus egregio huic corpori nihilominus inspersis.

§. IX.

Quod itaque ad *primum* attinet, nimirum *virtutes*, iam supra generatim a nobis monitum est, egregias valde fuisse et conspici in ecclesia Apostolica. Qua de re quum nemo aequitate animi decenti praeditus iure dubitare queat, (improbos enim homines et irrisores, qui libenter errant animumque contra veritatem obfirmant, iam non curamus,) supererit, ut potiora et quidem ordinaria ad hanc rem pertinentia exponamus. *Ordinaria* autem illa adpellamus, quae semper in ecclesia esse, manere ac diligenter retineri et debent et possunt, si in bono Deoque probato statu esse vult finemque Dei primum rite consequi. Primum ergo locum hic habet totius doctrinae salutaris puritas ac castitas, quam post ipsum Dominum apostoli, ad tantam rem muneribus Spiritus S. necessariis amplissime instructi cum voce tradiderunt, tum etiam litteris consignatam ecclesiae omnium temporum tanquam vnicum fontem ac normam credendorum atque agendorum prodiderunt ac reliquerunt. Caput vero, summa ac nucleus quasi doctrinae apostolicae in sequentibus maxime ponitur: 1) omnes omnino mortales sine vlla exceptione, siue intra, siue extra ecclesiam sint, natura peccato esse inquinatos, corruptos, destitutos plane omni et facultate et voluntate Deum recte et ita, ut ad salutem incundamque ac retinendam illius gratiam necessarium est, cognoscendi, amandi, colendi praescriptaque illius seruandi; esse contra ad omnia alia iam natura proclines, repugnantes verbo, voluntati ac consiliis illius; esse proinde iam in vniuersum omnes natura filios irae, reos ac dampnatos in iudicio diuino, nihilque per se facere, comparare ac praestare posse, ut se vel ipsos corrigant, vel Deum placeant et gratiam eius sibi reconcilient. 2) Iesum Christum filium Dei vnigenitum ac proprium, ac proinde summum ipsum essentialem atque aeternum Deum, in adsumta vere humana natura vnicum esse mediatorem inter Deum et homines, vnicamque salutis, iustitiae, vitae causam meritoriam per satisfactionem plenam obedi-

diencia passiva et activa praestitam factum esse; ac proinde in solo Iesu esse iustitiam, vitam et gratiam pro hominibus; extra illum nihil apud Deum valere et ad salutem illorum aliquid conferre, quocunque etiam nomine veniat. 3) Neminem vero Christi salutis ac vitae ab ipso partae participem fieri, illaque frui, ac proinde vera beatum fieri et manere posse, nisi qui credat vere atque ex animo in Christum; hanc vero fidem nec effici nec consistere posse, nisi in animo vere contrito, poenitente atque omnia peccata totumque statum suum cum lege divina discrepantem dolente serio ac derefante. 4) Poenitentiam veram aequae ac fidem Christum amplectentem, habentem, tenentem, possidentemque esse donum et opus Dei supernaturale per vires naturales nulla ex parte efficiendum. 5) Fidem hanc sanctificationem quoque necessario operari facultatemque non minus, quam voluntatem ad omne opus bonum adferre, ac proinde tantum abesse, ut vera doctrina de fide veraque fides ipsa de sanctificatione serioque illius studio et usu aliquid detrahat, ut potius vera fides vnicus ac purus genuinae sanctificationis fons et maximum incitamentum sit. Has vero doctrinas, et quae cum iis necessario cohaerent, magna cum animi diuinaque certitudine cognitae illis ac creditae fuisse, vimque etiam suam diuinam ac supernaturalem in voluntatem illorum et vitam exseruisse, ipsa mutatio totius animi ac vitae, et libera earum professio, summarumque, quas haec Christianis attulit. calamitatum patientissima toleratio satis luculenter demonstrant. Obiiciunt hic nonnulli, cognitionem doctrinarum diuinarum apud primos Christianos minus tamen perfectam fuisse, quoniam non fuerit scientifica, ut loqui mos est; at hi non cogitant, huiusmodi cognitionem, quam ipsi scientificam appellant, ad salutem consequendam non esse simpliciter necessariam; licet alio respectu vsus illi denegandus non sit, si sobrie adhibeatur, si non cum neglectu vitae ac spiritualis cognitionis et vsus doctrinarum diuinarum iuncta sit et ad illum trahatur; si scientifica theologiae tractatio, in eo maxime ponatur, ut ex puro et vnico s. litterarum fonte animo religioso Deumque reuerente omnia maxime eruantur ac demonstrantur. Apud apostolos primosque Christianos, quae in hoc genere aut deerant,

aut

aut non adhibebantur consulto, longe maioribus ac valentioribus praefidiis ac probationibus supplebantur. Conf. I Cor. I. et II.

§. X.

Non vero tantum doctrinae puritate, sed et vitae morumque sanctitate ex principio vitae fidei et amoris Dei fluente, laudatissimum illam ecclesiae Apostolicae statum maxime fuisse conspicuum, acta Apostolum, eorumque epistolae luculenter testantur. Primo enim Apostoli omni studio ac labore id egerunt, ut solliciti semper docerent atque inculcarent, omnem doctrinam salutarem omnemque illius cognitionem referri etiam debere ad usum ac vitam; esse illam alioqui mortuam, vanam atque inutilem homini, ipsius hominis culpa; tantumque abesse, ut hominem saluet, ut potius grauiiores poenas diuinas ipsi attrahat; quae ab ipso Domino tradita, altissime et ipsi animis infixeraut atque etiam aliis insigere laborabant. Deinde plurimi illo tempore, qui se ad Christi disciplinam conferebant, virtuti diuinae euangelii locum apud se relinquentes, huic Apostolorum atque reliquorum doctorum votis ac monitis obsequio suo respondebant: ex quo non potuit non egregius ecclesiae status oriri. Cuius quidem rei clarissimum exemplum in ecclesia Hierosolymitana extat, quae propter eximias christianas virtutes, fidem, flagrantissimum Saluatoris amorem, precum ardentissimarum usum et dilectionem denique fratrum maximam optimis laudibus commendatur: Act. II, 3. De ecclesiae Antiochenae prosperrimo statu praecclarum testimonium legitur, Act. XIII, 1. Romanam ecclesiam summis ipse Paulus exornat laudibus in epistola ad eam scripta. Cap. I. 8. Qui etiam beatorum ac florentem statum ecclesiae Thesalonicensis ita describit ac laudat, ut pudor et dolor omnino antium subeat ac merito subire debeat, si hodiernam ecclesiae statum adeo dissimilem, et quod ad plurimos attinet, plane contrarium intueamur, nam si usus salutaris doctrinae ad salutem non floreat in ecclesia, omnis alius illius flos aliis in rebus positus ac laudatus admodum caducus et exigui pretii in iudicio Domini est. Videmus ergo ex his, quo nobis maxime enitendum ac laborandum sit, et quo omnes referendi tandem sint conatus nostri, nisi caput rei, pro-

propter quam seruator ecclesiam sanguine suo redemit negligere, prodere, et in grauiſſima Dei et animarum cauſa nefarie praeuaticari velimus.

§. XI.

Progredimur iam ad ſtatum huius eccleſiae externum, qui ita omnino fuit comparatus, vt interni ſtatus bonitas eo commodiſſime effici ac conſeruari potuerit. Primum hic nobis reſpiciendum videtur ad eos, qui in eccleſia Apoſtolica docentium munere fungebantur. Illud enim poſtulabat eccleſiae chriſtianae finis, vt ad veram in Chriſtum fidem et per eam ad veram ſalutem homines inſtituerentur et perducerentur; vnde ſua ſponte ortus eſt duplex doctorum ſcilicet, atque auditorum ordo. Doctores vero primae eccleſiae vel extraordinarii erant vel ordinarii. Illi, qui Apoſtolorum nomine appellabantur a Chriſto erant conſtituti, vt euangelii plana ac ſimplici praedicatione eccleſias primo per vniuerſum terrarum orbem conderent, eumque in finem facultate et poeſtate extraordinaria erant inſtructi ferendi leges, improbos, ſi e re videretur, caſtigandi, ac denique doctrinam poeſtatemque ſuam, miraculis conſtituendi. Hi autem conditis iam et compoſitis ſanctis ciuitatibus praeficiebantur, vt diuinam voluntatem hominibus interpretarentur, et traditam extraordinariorum doctrinam repeterent atque inculcarent, qui multis nominibus in ſacra ſcriptura inſigniuuntur. Dona varia, quibus extraordinarii doctores, ad quos multi haud ſine ratione Euangelistas quoque et Pröphetas referunt, praediti erant, eorumque vſum ac neceſſitatem illis maxime temporibus ſilentio hic praeterimus, neque in officiis ſingulis ordinariorum exponendis multi erimus, id quod neque tractationis conſilium neque breuitas eius permittit. Placet tantum pauca de regimine eccleſiae Apoſtolicae adſpergere. Plurimum ſane in hac eccleſia Apoſtolorum valuiſſe auctoritatem diuinitus ſatis ſuperque confirmatam, non eſt, quod dubitemus. Quod autem de principatu Petri et ſumma in totam eccleſiam poeſtate ſomniant multi Romanenſium ſcriptores, firmo caret fundamento, atque humani ingenii faſtusque commentum et opus eſt, a doctiſſimis

mis viris iam dudum debellatum. Constat tamen porro ex actis Apostolorum, etiam gregum ipsorum in deligendis doctoribus, in rebus necessariis vel constituendis vel comprobandis, et in improbiis ciuibus excludendis vel recipiendis, fuisse partes. Act. I, 15. VI, 5. I Cor. V, 1. 2. Pater vero ex iisdem locis iam citatis, nec non ex epistolis Pauli Pastoralibus, primos Christianos ex voluntate Domini id summo opere curasse, ut eius modi ecclesiis suis ministros praeficerent, qui non minus pietate vera, quam cognitione praediti erant et caeteros praestabant, et vita sua atque exemplo traditas commendabant doctrinas; id quippe pro certo atque explorato habentes, ut etiam est, permultum ex variis apertisque causis in recte tractando admouendoque cum debito fructu verbo gratiae interesse, ministrum seruatori vera fide ipsum esse addictum spiritualemque usum ac gustum doctrinae salutaris habere, eoque incitari, ut muneribus officii et deseruire et sufficere velit ac possit.

§. XII.

Breuiter etiam hic ipsum cultum externum ritusque in ecclesia apostolica usitatos attingamus, necesse est. Quod itaque primum ad tempus cultus diuini attinet, ex Act. I, 14. aliisque locis videre licet, primos Christianos initio quotidie conuentus habere solitos esse, deinde vero, primum hebdomadis diem ab Apostolis ex voluntate Domini ad publicum Dei cultum in memoriam resurrexionis Christi esse constitutum, qui hinc dies Domini dictus est, Apoc. 1. Haec saltem communis fere maximeque probata sententia est, quam ne nos quidem deserendam putamus, licet nos non fugiant, quae multi viri docti etiam ex veterum non minus, quam recentiorum Theologorum ordine contra illam disputauerunt. Conferri ac ponderari haec de re meretur elegans ac solida disputatio MOSHEMII Theol. moral. P. V. p. 459. sqq. Interim propter infirmitatem ex Iudaeis conuerforum die etiam Sabbathi sacris interdum operabantur. Act. XIII, 42. 44. Ex iudaica quoque ecclesia ad Christianam Paschae celebratio transit; quod vero, an ex Apostolorum instituto factum sit, non liquet. Hos certe nullum huius festi tempus definiisse, magnae de illo seculo sta-

tim

tim secundo ortae contentiones testantur. De loco, vbi sacra peragebantur, non opus est, multa addere, quum notum sit, Christianos eo tempore non in templis aut aedibus sacris publicis ad eam rem instructis atque accommodatis, sed in priuatis conuenisse. Ipse vero cultus diuinus in publicis conuentibus ita instituebatur, vt oracula sacra legerentur et explicarentur ab iis, qui ad eam rem apti erant, et quibus id demandatum erat. Interfuisse vero inter has conciones et nostras hodie vsitatas, non est dubium. Nullum enim tale artificium nec is ordo adhibitus. Liberior potius oratio erat; nec semper dictum aliquod aut pars sacri codicis pertractabatur, sed dogma seu aliud argumentum dicendi fumebatur, quod res et temporis ratio suppeditabat, sicut id etiam ex Christi et Apostolorum concionibus elucet. Fuit quidem pluribus in ecclesia loquendi facultas praeter ordinarios doctores, ad vsu donorum extraordinariorum spiritus concessa maxime, quam tamen Apostoli grauibus de causis certis circumscriserunt. 1 Cor. XIV. Potissimum vero ad huncce Dei cultum pertinebant preces ad Deum summo ardore fusae, quod vel ex Act. II, 42. potest intelligi. Elegantissimum earum exemplum exstat. Actor. IV, 24. Multa vero precationum genera in usu fuisse, videri potest ex 1 Tim. II, v. i. Precibus quoque cantus addebantur, qui tribus nominibus, *Ψαλμων και υμνων και ωδων* distingui creduntur. Coninebatur denique etiam ille cultus sacramentorum administratione, baptismi scil. et sacrae coenae. Baptismus in ecclesia Apostolica immersione in aquam maxime peragebatur, quod etiam ex dicto Paulino Rom. VI, 3. 4. intelligi potest. De baptismo super mortuis diuersas eruditorum sententias collegit *EVDEVS* Eccl. Apost. C. VI. §. 4. Forte ratio illius hodie non amplius certo definiri potest, licet sententiarum discrepantium aliae alias verisimilitudine vincant. Ex ratione baptismum administrandi colligi facillime potest, eum extra publicos conuentus administratum esse. Quod ad sacrae coenae administrationem attinet, adferebant Christiani pro sua quisque facultate munera, ad pauperum maxime vsu, cuiusmodi munera oblationes post vocata; ex his oblationibus tantum etiam panis & vini fumebatur, quantum s. coenae admi-

administrandae erat opus. Erant autem cum sacra coena conuiuia, quae Agapae dicebantur saltem saepe et multis in locis coniuncta; quae tamen mox variis vitiis laborare coeperunt a Paulo et Iuda grauius reprehensis. vide PFAFFII diss. de oblat. eucharist. in primitiua eccles. Caeterum omnes, qui in ecclesia Apostolica erant viciati, ritus ita comparati fuerunt, vt aeni illius simplicitati optime conueniebat. Certe nullum in hoc aeuo illis relictum est praesidium, qui sequenti tempore innumeras caeremonias ad pompam potius et ostentationem, quam ad aedificationem comparatas induxerunt. Decrescente enim vi diuina cultuque Dei sincero in Spiritu ac veritate, miseri mortales libenter eo delabi solent, vt si non omnem abiicere religionem volunt, magna illa rerum inania, inanium sumtuosarumque saepe caeremoniarum multitudine, tanquam vanis vmbis et imaginibus explere insituant.

§. XIII.

Præter haec, quae commemorauimus, ordinaria in ecclesia Apostolica, etiam alia fuisse extraordinaria neminem sane fugere potest. Enimuero multi, simul atque per baptismum cum Christo erant coniuncti, facultate linguis, quas numquam didicerant, vtendi, aegrotos sanandi, praedicendi futura, aliaque plura, quae vires humanas longe superant, efficiendi donabantur. Licet enim haec dona extraordinaria Christi legatis maxime fuerint concessa, vt iis, quatenus ecclesiae constituendae ratio id postulabat, vterentur: tamen alios quoque fuisse, quibus haec vel illa tributa erant, historia sacra minime nos dubitare sinit. Act. II, 43. VI, 8. VIII, 13. Rom. XII, 4 sqq. I Cor. XII. XIII. XIV. Nos vero in singulorum donorum explicatione non morabimur, si eorum vsum ac necessitatem breuissime ostenderimus. Haec enim charismata extraordinaria ecclesiae Apostolicae maxime propria fuisse ac temporis progressu desisse, non est, quod moneam. Necessitas vero et vsus eorum sequentibus continetur: 1) Necessariae erant hae extraordinariae potentiae diuinae demonstrationes per apostolos aliosque editae, vt manifestum fieret omnibus aquis iuxta atque iniquis iudicibus, non hominum vi ac consilio, sed sola Dei potentia pariter ac

ac sapientia fundatam esse ecclesiam christianam. 2) Vt certa et indubitata diuinitas ac veritas totius euangelii tot tantisque operibus Dei confirmaretur ac contra hostium impetus stabileretur, eoque via ipsi in hominum animos fallis ac contrariis opinionibus imbutos aperiretur, quo vim suam salutarem eo melius in iis ad debitam attentionem excitatis exferere, veramque fidem efficere posset. Tanta enim opera, tam diu, innumeris in locis, per tot homines, in conspectu tot hominum, tantaque multitudine peracta, testimonia rerum ab ipso Deo data erant, omni exceptione ac dubitatione maiora, contra quae ne minima quidem suspicio fraudis vel erroris locum habere poterat. Conf. Ebr. II. v. 1 sqq. Minime vero putandum est, dona haec extraordinaria per se aliquid ad aeternam salutem consequendam illis contulisse, qui habebant, quippe quam et illi sola vera ac viua fide in Christum adepti sunt. Rom. III, 24. 1 Cor. XIII. Matth. VII, 21 sqq. Ex 1 Cor. XII. XIII. XIV. aliisque locis apparent vero sequentia notatu dignissima, 1) omnia dona ministrantia, siue extra ordinem diuinitus data, siue studio ac diligentia comparata, esse propter sanctificantia et ad illa ita referri debere, vt sanctificantia et in nobis et in aliis per media gratiae ordinaria vel efficiantur vel augeantur. 2) Homines donis ministrantibus recte ac decenter vti nec posse, nec velle, nisi sanctificantibus praediti illorumque serio etiam studiosi sint. 3) Fraudulenter ac dolose illos agere, qui comparationem donorum ministrantium a serio ac debito sanctificantium studio seiungunt; et ex hac separatione pessimos abusus donorum ministrantium oriri.

§. XIV.

Quamuis vero felix admodum fuerit, vt ex adlatis apparet, apostolicae ecclesiae status; ex omni parte tamen perfectum et omnium plane nauorum ac corruptelarum expertem, fuisse, dici ac probari non potest. Contrarium enim ex ipsis s. libris apparet. Generatim vero et in antecessum sequentia sunt notanda, ne in alterutram partem labamur. 1) Non omnium ecclesiarum status aequalis fuit, sed inter eos admodum intererat; alia melior alia ac purior erat; cum quod ad doctrinam, tum quod ad vsum illius debitum at-

tinet; id quod ex lectione v. g. epistolarum ad Thessalonicenses, ad Corinthios et Galatas luculenter apparet. 2) Temporis progressu corruptelae et doctrinae et vitae maiores, ecclesias multas rursus magis inuaserunt, ut multum pristini splendoris amiserint. Conf. epp. 2 Petri, Iudae, Iacobi et Apoc. II. III. In primis igitur Paulus multa Corinthiorum vitia multis verbis redarguit, qui v. g. iusto leniores fuerant in quendam, qui incestu se contaminauerat, I Cor. V. et litigant inuicem ob res temporales I Cor. VI, I. qui praeterea libertate christiana abusi et non leuia in s. coenae administratione vitia commiserant I Cor. VIII-XI. Varias praeterea in hac ecclesia dissensiones ortae ac Schismata, eam non omnibus numeris absolutam atque consummatam fuisse, clare satis ostendunt. Quo potissimum aemulatio illa referenda est, quae inter eos, qui ex Iudaismo et ex gentilismo ad Christianam religionem transierant, subinde orta est, et apostolos valde exercuit. Conf. EVDDEI eccles. Apost. Cap. III. §. III. pag. 148 sqq. De haeresibus vero tempore Apostolorum, an et quatenus manifestae fuerint, vide MOSHEMIVM in historiae eccles. institut. Sec. I. P. II, Cap. V. et WEIS- MANNI hist. eccles. Sec. I. §. 34.

§. XV.

Sed videamus etiam, qua ratione Apostoli, quantum in ipsis erat, caverint, ne erroribus ac vitiis status ecclesiarum corrumpetur et christianae religionis plantatio et prorogatio impediretur. Nimirum primo et ante omnia docendo, redarguendo, cohortando, rogando et obseruando vitiis omnis generis obuiam ire laborabant. Quae remedia si nihil proficiebant, ipsi Apostoli singulari potestate instructi erant flagitiosos homines, qui sine magno detrimento ac dedecore in ecclesia tolerari non poterant, et vel falsis doctrinis vel improbis moribus impedimentum rei christianae adferebant, castigandi et grauioribus adflictionibus extraordinariis coercendi. Quae quidem potestas extraordinaria ideo ipsis a seruatore sapientissimo videtur concessa, ut calumniis et obrektionibus aduersariorum eo melius occurrì posset, et ut necessaria auctoritas doctrinae apostolicae eo magis apud ecclesias constitueretur. Illos

Illos vero interdum eadem vfos esse, satis apparet ex Act. V, 5 sqq. XIII, II. I Cor. V, 3. I Tim. I, 20. Penes ecclesiam quoque disciplinam ecclesiasticam fuisse, tam certum est, quam quod certissimum. Sunt quidem doctissimi viri, qui in ea sententia sunt, morem sic distae excommunicationis ex ecclesia iudaica in Christianam esse translatum; sed minime opus habere videmur, inde originem petere, cum res ipsa Christianos docere potuerit, fraudi id fore societati ecclesiasticae et finibus illius, si huiusmodi homines tamquam membra illius tolerarentur, qui finibus illius, legibus atque institutis se contumaciter opponerent, debitaque officia graviter violarent. Conf. I Cor. V.

S E C T I O III.

DE

IPSA COMPARATIONE RITE AC
SOBRIE INSTITVENDA.

§. XVI.

Praemissa igitur breui status ecclesiae Apostolicae descriptione, pro instituti ratione iam agendum est de ipsa eius cum hominiano statu comparatione. Dicenda vero de hoc argumento amplo satis ac copioso, duabus rebus breviter comprehendemus; 1) itaque praecepta quaedam generalia trademus, illi omnino sequenda atque observanda, cui negotium hoc bene succedere debet. 2) Specialiores quasdam cautiones adiungemus, quas tota res habet, si de imitationis ecclesiae apostolicae studio necessario sermo est.

§. XVII.

Primum itaque generalius praeceptum illi, qui hanc comparationem instituit, observandum in eo ponitur: *ut gaudeat necessaria utriusque ecclesiae status cognitione ac diiudicatione.* Etenim hoc in ipsa comparationis natura maxime est fundatum, quippe quae

quae in perspicienda convenientia et diuersitate duorum aut plurimum versatur. Quomodo autem res conuenire aut differre, intelligere poterimus, nisi ipsae nobis sint satis perspectae? Sed neque nuda status vtriusque cognitio negotio sufficit, nisi accedat iudicii vsus, quo virtutes ac naeui vtriusque status rite expendantur, et ex his collatis efficiatur, quantum et quatenus alterum alteri praestet. Ideoque cum sufficientibus naturae ac gratiae donis, tum etiam facultate sacras litteras recte interpretandi praedictum esse oportet, qui et antiquum et recentiorum ecclesiae statum recte perspicere, sanum de vtroque iudicium ferre, illaque comparatione recte vii ac cauere vult, ne ad varios scopulos cum iactura vel periculo salutis offendant.

§. XVIII.

Huc quoque pertinet alterum praeceptum ex praecedenti rectissime fluens, vt nimirum ad hanc comparationem non accedat, nisi qui animum habeat praesumptis opinionibus liberarum. Hae enim, vt vbique sic et in hoc negotio hominum oculos valde praestrungunt, et magna impedimenta adferunt veritati atque iudiciorum aequitati. Hoc vero vitio primo illi laborant, qui primae ecclesiae statum omnibus numeris absolutum putant, ac iusto plus augent, bona tantum respicientes, naeuis plane praetermissis aut negatis, qui tamen in s. litteris indicantur. Solent vero fere, qui hoc faciunt, opinione illa sua aburi ad impatientiam, ad desperationem abiectionemque animi in faciendo opere Dei, multaque alia aequae noxia. Sunt vero etiam ex altera parte, qui corruptelae hodiernis adfuerit, plus, quam par est, illum statum ecclesiae apostolicae praeclarum omnino valde extenuant, atque in illo vix aliquid deprehendunt, quod ipsorum vituperationem possit euitare. Hinc etiam fit, vt statum hodiernum ab illo primo nihil vel parum differre existiment, imo parum ab eo absint, vt credant aliisque etiam persuadere velint, statum ecclesiae meliorem esse non posse, quam re vera hodie sit. Ex quo fit, vt studium et labor illorum, qui emendationem serio vrgent, cupiunt et curare volunt, ipsis suspecta et inuisa sint, et nescio, quae mala et perturbationes inde metuan-

metuantur. Quibus omnibus, vt facile est ad intelligendum, leuitas ac securitas apud multos alitur, et hac opinione ad se tuendam abutitur. In viroque extremo falsitatis et deceptionis periculum inest, quod, qui aequissimo animo et ab omni partium studio remotissimo rem adgrediuntur, optime effugiunt.

§. XIX.

Iam vero ad alterum huius sectionis momentum pedem proferamus, quod in eo ponitur, vt regulas quasdam suppeditemus specialiores, obseruatu summe necessarias, ne hoc vel illo modo a recto discedatur tramite. Quum enim hoc ab iis fieri, certum sit, qui vel hodiernam ecclesiam valde corruptam et conturbatam deserunt plane, quod non plane respondeat apostolicae, vel nihil in illa cum apostolica comparata vel parum desiderari posse, putant: magnam et in eiusmodi querelis et laudationibus adhibendam esse cautionem, a nemine iure in dubium vocabitur. Huius ergo cautionis haec prima regula statuatur: *In Comparatione ecclesiae hodiernae potissimum ad essentielles et ordinarias ecclesiae perfectiones respiciatur.* Quam quidem regulam firmo superstructam esse fundamento, haud difficile erit probatu. Si enim perfectiones ordinariae et essentielles eae sunt, quibus principalis ecclesiae finis, qui proxime est hominum aeterna salus, omni tempore et vnice obtinetur: earum in primis respectus habeatur in hac comparatione necesse est, quippe quae eo pertinent, vt ecclesiae eiusque membrorum curetur et augeatur spiritualis felicitas. Iam vero recta gratiae mediorum administratio, eorumque salutare in hominibus effectus, ad eum finem nos perducunt: hinc in primis videndum est, an et quatenus legitime administrantur verbum diuinum et sacramenta, et salutare quoque sint in hominum animis eorum effectus. Quod idem posset et hac ratione euinci. Quodsi Seruator noster eiusque Apostoli hoc potissimum omnium temporum ecclesiis praeceperunt ad salutem aeternam consequendam, vt homines salutis mediis rite vtantur, eorumque

effectus, fidem scilicet in Christum et sanctitatem in se produci sinant: in aprico est, nobis ad eas perfectiones potissimum esse adspirandum. Hae eadem sunt, quae tantis laudibus ecclesiam Apostolicam exornant; quod fidei, sanctitatis et constantiae ex illa sumi possunt exempla. Hinc itaque concludere nobis liceat: Quo propius ecclesia respectu perfectionum essentialium et ordinariam ad Apostolicam accedit, eo maior est illius vera laus.

§. XX.

Pergimus ad aliam comparationis regulam statuendam, quae aequae rei natura ac recta ratione fundata viderur: *Ratio diversitatis temporum et circumstantiarum est habenda.* Quae quidem comparandi lex, cum latissime pateat in rebus humanis, etiam applicari debet in rebus ecclesiasticis. Cui enim non constat, temporum diversitatem, locorum atque hominum multum et diversitatis attulisse statui ecclesiae uniuersae. Alia enim fuit Veteris, alia noui Testamenti ecclesiae conditio: alia est ecclesiae nascentis atque plantandae, ac iam plantatae et propagatae ratio. Tunc enim temporis, quum primo nasceretur Christianorum respublica, multa extraordinaria fuerunt, eaque necessaria, quibus, procedente tempore, facilius carere potuit Christiana ciuitas, ex voluntate summi eius capitis, rerumque natura. Valet id v.g. de munere Apostolico, cuius quum finis et ratio institutionis non amplius adsit; cur nostro tempore non habeat in ecclesia locum, non difficile est, videre. Hinc quoque extraordinaria, quibus hi Christi legati erant instructi dona deserunt. Horum enim aliorumque, quibus primi Christiani gaudebant, donorum, quum hodie tanta necessitas et usus non amplius sit, reprehendendae esset temeritatis, ista a Deo temere efflagitare; licet probari, nequeat, Deum in verbo suo omnibus extraordinariis quasi plane renunciaisse aut declarasse, se nusquam aut nunquam amplius tale quid facturum.

§. XXI.

§. XXI.

Sic etiam ii temporum ac circumstantiarum dissimilitudinem in comparando ecclesiae apostolicae et hodiernae statu non satis considerant, qui cernentes in prima ecclesia Christiana exiguum admodum usum fuisse artium ac scientiarum variarum humanarum usum, eo delabuntur, ut hodie quoque eas plane exterminatas, et plane non ab iis inprimis coli velint, qui muneri sacro praefici debent. Sed licet nonnulli bene alioquin animati interdum eo usque progrediantur, quoniam magnum harum rerum ab usum, qui mox in ecclesiam inuasit, confusionemque indecentem doctrinarum diuinarum humanarumque, et illarum per has obscurationem peruersionem et enervationem iusto cum dolore animaduertunt; probari tamen minime potest, quod propter ab usum omnem usum negant et abiiciunt. Cogitare enim merito deberent, 1) immediata et extraordinaria multa desuisse et etiam desinere debuisse, v. g. linguarum donum, quarum tamen ex parte facultas et scientia ad iustam ac genuinam interpretationem s. litterarum plane necessaria est, et iam non nisi studio ac disciplina comparari potest. 2) Varii errores ac vitia temporis progressu in ecclesia orta aliarum etiam rerum praesidia certo modo postularunt, ut periclitantibus eo melius consuli posset. Diuersitas ergo temporum et circumstantiarum hic omnino respicienda est, cauendumque modo, ne opponantur, aut seiungantur, coniungenda, idque, quod caput causae est, et quo omnia referri debent, iis obseruatur et negligatur, quae ipsi subservire debent. Videamus modo, ne ita scientiae habeatur ratio, ut nulla habeatur conscientiae, quod multis imo plurimis accidit. Videamus porro, ut in tanta scientiarum ac disciplinarum multitudine ac varietate, necessaria, vitia et inutilia ac vana, (his enim sane non caret illa multitudo) probe distinguamus ac feligamus. Videamus porro, quatenus quaeque res vero in theologice vsui sit, et quatenus vsus ille pateat. Cogitemus, facilem quidem esse harum cautionum praeceptionem et intelligentiam, difficilem vero obseruationem et ita comparatam,

vt plane diuino auxilio, submisso, sollicito pioque animo expetendo ad illam opus sit.

§. XXII.

Quum et quaedam deprehendamus, quae in vno alteroue ecclesiae Apostolicae coetu tantum locum habuerunt, et quae ad tempus modo durarunt: verisimillimum omnino videtur, haec licet ab Apostolis concessa, non tamen ab ipsis esse praecepta. Vnde sua sponte redundat haec cautionis lex: *Non pro norma agendi habeatur, quod in una alteraque ecclesia Apostolica fuit in usu.* Non itaque contendere licet, communionem bonorum, qualis in Hierosolymitana tantum fuit ecclesia, ecclesiae esse necessariam. Siue itaque ea de possessionum, siue de vsus communionis interpretanda sit; id numquam nos obstringet, quum de aliis quidem ecclesiis illud idem non constet.

§. XXIII.

Quarta denique regula haec sit: *Nullam absolutam habent obligationem, quae in ecclesia apostolica quidem obseruata, at non praecepta; sed libertati ecclesiae relicta sunt.* Quae quidem regula ita videtur comparata, vt nulla egeat verbosiore demonstratione. Quaeritur modo, quae fuerint in hominum libertate posita. Vbi respondetur; ea, de quibus a Christo et Apostolis nil vniuersaliter praeceptum, quaeque per se nihil ad aeternam salutem consequendam conferunt. Quo nimirum pertinent plurimi ritus ecclesiae Apostolicae, e. g. oblationes, conuiuia sacra, impositio manuum, certa tempora precibus destinata et ieiuniis et sic plures. Nullo igitur modo propterea, si ecclesia tales ritus non obseruat, reprehensionem per se meretur, nec nefariae defensionis a similitudine ecclesiae Apostolicae accusari potest, si modo in necessariis ad illius similitudinem accedat; sunt enim talia per se libera, nemini nomine necessarii cultus diuini aut efficaciae diuinae

nae cum iis coniunctae temere obrudenda: plurima etiam quum partim sint instituta mere humana, Apostolis indulgentibus, ex Iudaica in Christianam ecclesiam translata sunt. Quae quidem sententia consentientem habet MOSHEM IVM Instit. Hist. Eccles. Saec. I. Part. II. Cap. IV.

§. XXIV.

Placet vero antequam finem faciamus summatim et breuiter potiora exponere, quae nobis in ecclesia apostolica tamquam exempla, et ita ad imitandum sunt proposita, ut ab iis recedere nefas omnino ducere debeamus. 1) Itaque doctrina apostolica sollicitè, arctissimè et quasi mordicus tenenda est. Quae vero summa illius sit et caput, supra iam ostendimus. Verbum itaque poenitentiae et fidei viuae ac diuinae in Iesum Christum vnicum salutis humanae auctorem et fontem vigeat semper in ecclesia necesse est, et ita vigeat, ut semper primas teneat eoque cum cura referatur, ut solida ac diuina fundamenta vitae nouae ac spiritualis in animis ponantur, ex qua deinde reliqua proficisci debeant. Qui hoc aut plane negligunt aut remisse tractant et agunt, ut fere ab iis fieri solet, qui ipsi vsum harum rerum spiritualem non habent nec serio salutis animae student, magnopere peccant cum ingenti animarum damno. Eo enim sane tota doctrina apostolica aperte refertur ac pertinet, ut homines agnita efficaciter caecitate et morte spirituali, ac grauissima deprauatione naturae respectu rerum spiritualium, ad Iesum, vnicum et perfectum seruatorem deducantur, eum lucrentur, in eo inueniantur, sint et viuant vnice, abiecta plane omni fiducia iustitiae, dignitatis et facultatis propriae ea praestandi, quae in foro diuino, ad salutem animae, ineundam ac retinendam Dei gratiam, tribuendumque ipsi cultum verum ac probatum aliquid valeant. Non libenter audiunt, multoque minus vsum harum doctrinarum subeunt homines, quia gustui illorum naturali corrupto iam ingratae sunt; at ideo non minus necessariae iis et salutes sunt et manent. In his ergo tradendis,

inculcandis animus et studium fidelis inprimis ministri ecclesiae ne lasseretur, nec vnquam cupiditatibus ac moribus saeculi haec naufragantis aliisque magis inhiantis ita aliquid concedat, vt haec negligat, eorumque ipsum pudeat aut pigeat. Id enim male esset temporibus inferuire, monitumque apostoli negligere grauiter hortantis atque obrestantis, vt nucleum caputque salutaris doctrinae fideliter retineamus, tradamus, animisque omni studio admoueamus, etiamsi in huiusmodi tempora incidamus, quibus id intempetuum videatur, quaeque id aegre ferunt aliaque circumspiciunt. 2 Tim IV. Sicuti vero apostoli errores quoque salutari doctrinae contrarios vimque illius et efficaciam vsuque salutarem impediens redarguerunt, veritatemque diuinam vindicarunt; ita et nostri officii est et manet idem facere, eamque ad rem verbo Dei maxime vri, quippe quod, apostolo docente, non solum ad doctrinam, sed etiam ad errores conuincendos redarguendosque vtile est. Ne vero in hoc negotio obliuiscamur haereses quoque, vt appellari solent, practicas non minorem sane, si non maiorem, quam reliquae, inter homines stragem edentes, detegere, aggredi et tamquam monstra saluti animarum infesta debellare. Consideremus etiam viam rationemque docendi apostolicam, nam et illa docere nos potest, quae nobis et vsui et exemplo esse possunt ac debent. Sequentia itaque hac in re obseruare licet. *a)* Et maxime summa ac praecipua capita doctrinae salutaris de peccato, de vnica et vera liberatione a peccato per gratiam Domini nostri Iesu Christi, ac de poenitentia et fide fructibusque et effectibus illius necessariis tradebant, inculcabant animisque grauiter admouebant, vt in excitatis ad debitam attentionem vim suam salutarem eo facilius exferere et demonstrare possent. Interdum si iis cum hominibus ethaicis maxime res erat, summis quoque ac praecipuis et planis theologiae naturalis capitibus expositis stultitiam illorum, errores, impietatem et infidelitatem redarguebant, quo hac ratione euangelio viam in animos praepararent. Si ita philosophari fuerant sed paucis, ipsum euangelium nunciabant id non curantes, si vel maxime multis stultitia videretur. Conf. Rom. I, Act. XIV. XVII.

b) Si

b) Si doctrina salutaris bonos fructus veri et sinceri inii ac fundamenti poenitentiae et fidei, propensaeque voluntatis doctrinae salutari porro obtemperandi in animis genuerat et tulerat, ac huiusmodi homines in societatem ecclesiae, tamquam σωζομενοι s. ferio saluari cupientes, erant recepti, pergebant in institutione illorum fidei, ampliorique explicatione doctrinae salutaris animorumque fidei tractatione, emendatione et confirmatione per illam, omnia semper ad usum illius fidelem referentes, *c)* occasione variorum errorum, vitiorum ac perturbationum in ciuitate Dei ortarum praeterea sollicitè utebantur ad dilatandas, latiusque ac solidius explicandas muniendasque has vel illas doctrinas, id agentes simul et inculcantes, vt animae v. g. et efficaci cognitione Iesu Christi augeri studerent, quo contra lenocinia et illecebras errorum fatis munitae essent. Probe enim sciebant tamquam sensuum humanorum optime gnari, nihil facilius, frequentius et humanae naturae indoli conuenientius esse, quam vt homines amisso primum veritatis sincero amore abiectoque illius usu, ipsam mox veritatem amittant, et errori loco suo cedere cogant. Similes enim semper amant et amabunt labra lactucas. *d)* Ipsam porro doctrinam in populari maxime coetu tradere solebant orationis genere graui, facili, plano, perspicuo et ad omnium intelligentiam accommodato, non sublimia, elata, obscura ac difficilia adfectantes, sed probe ac prudenter existimantes, quod omnibus ad salutem prodesse debeat, ad omnium etiam intelligentiam apte tradi debere. Non dubitamus adfirmare essentialia huius methodi perpetui officii esse et mansere in ecclesia, licet tempora illius etiam alia, de quibus supra iam dictum, suo modo postulent. Nouimus enim libenterque concedimus, omnes doctrinas humanas per se veras ac bonas (falsas enim, vanas, impias ac superstitiosas plane exclusas volumus) in ciuitate Dei alicui, licet minime pari vsui esse posse, si modus debitus adsit, si inflatio ac fastus absint; neutrum vero fieri aut fieri decenter ab iis posse, non minus persuasam habeamus, qui Spiritui Dei se non ex animo submitunt, verboque eius per illum se ex animo obediens effici ac

prae-

praestari patiuntur. 2) Viuebat ac vigebar vis et efficacia doctrinae salutaris diuina in animis in ecclesia apostolica per effectus et fructus salutare ac diuinos fidei, amoris ac spei, abnegationis sui ac mundi, precum ardentium etc. licet gradu inaequales et cum manifesto discrimine imbecilliorum et prouectiorum, eum in modum, vt apud plurimos, potioremq; ecclesiae partem euangelium Dei non solum esset in verbo, sed etiam in potentia, et in Spiritu Sancto, et in magna certitudine. Id vrgebant fideles Doctores et Pastores, id ipsi quoque consequebantur necessariumque sibi existimabant, non solum propter suam salutem, sed etiam ad debitam, fidelem, magisque fructuosam muneris administrationem. Quanta vero defectio populi Christiani pro dolor! postea consecuta, illiusque status primo illi quam dissimilis factus est! Causae verae internae externaequae oculos lumine Dei illustratos et videntes effugere non possunt. Id ergo iam cuique primo et maxime videntum est, vt ipse Spiritui Dei apud se locum relinquat, satis et variis modis, si modo attendere velimus, animum pulsanti, vt se vere ad Deum conuertat, et per viuam cognitionem Iesu Christi sordes mundi, qui in malo iacet, vere effugiat. Deinde eo quoque enitendum, vt pro sua quisque facultate, pro modo gratiae et occasionis ipsi tributae, deprecando apud Deum pro omnibus, docendo, rogando, monendo, hortando, viuendo agar. quod suum est, et ad communem emendationem et vtilitatem ecclesiae aliquid conferre laboret. Proponendus omnino status ecclesiae apostolicae tamquam exemplar operaque danda, vt ad eius similitudinem, quantum fieri potest, denuo accedamus. Cauendum, ne causantes, talem ecclesiam hodie Platoniam quandam et solis ciuitatem esse, optandam quidem sed non sperandam, aut per leuitatem et securitatem, aut per desperationem et abiectionem animi segnes remissiveque fiamus, in eo faciendo, quod fieri adhuc debet ac potest. Spectandae, in tristi rerum ecclesiasticarum confusione et perfidia Christiani orbis, promissiones quoque Dei, quibus melioris suo tempore spiritualis status restituendi magna nobis spes fit, cogitandumque, iementem diligenter iam faciendam, quae non solum

nunc

nunc sed etiam in posterum prouentum sit latura. 3) Viguit quoque in ecclesia apostolica disciplina, cuius ope et usu ciues aperte mali et insanabiles tantisper a communione ecclesiae excluderentur, dum respiscerent signaque sufficientia reditus ad meliorem frugem darent. Conf. I Corinth. V. Maxime necessarium et utile hoc ad salutem societatis ecclesiasticae, ad cauendas graues offensiones aliaque mala fuisse, nemo temere dubitauerit. Fieri etiam tum id poterat, cum propter statum et consensum maioris meliorisque partis ecclesiae, tum etiam ideo, quoniam magistratus fere nulla hac in re tum impedimenta obiecit. Poterant ergo omnia sine vi sine perturbationibus aliarum rerum fieri. Nec dubitari potest, Apostolos aliosque id omni studio egisse, ut in disciplina mitis et euangelica seueritas cum non dissoluta clementia exerceretur; sicut illud etiam ex epistolis ad Corinthios satis apparet. Hodie vero proh dolor per miserum ac perturbatum ecclesiae statum, per potestatem et multitudinem malorum disciplina ecclesiastica tantum non penitus collapsa est, et si adhuc hic vel illic umbra illius superest, accidit fere, quod poeta iam olim cecinit, *dat veniam coruis, vexat censura columbas.* Deus sine dubio rationem reperet aliquando ab iis, qui officium suum hac in re negligunt, idque non faciunt, quod facere adhuc possent ac deberent. Interim illi, qui Deum timent, quibus salus animarum curae est, orando, gemendo, docendo, rogando, hortando, reprehendendo facere debent, quod suum est. Reliqua Deo sunt committenda. Nullo modo ergo hic per vim sub praetextu disciplinae apostolicae restituendae tentandum quid aut agendum. Hoc enim non solum iam fieri non potest, sed etiam per Domini praecepta non licet. Nec porro ob deficientem disciplinam decentem se iungere se licet ab externa sacrorum et cultus communionem melius animatis, quoad sacramenta in essentialibus ad praescripta Domini administrantur, doctrinamque publice traditam ad regulam verbi diuini reuocare et ea retinere et sequi licet, quae illi conuenientia deprehenduntur. Contra utrumque malum Dominus ipse corruptum ecclesiae statum prospiciens suos munit, docens quid aut facere aut non facere debeant, si aliquando futurum sit,

D

VI

vt in agro hoc infelix lolium et steriles dominantur auenae. Math. XIII. Primo enim Dominus distinguit lolium et triticum, illiusque naturam et originem ab hoste reperendam indicat. Docet itaque et vult bona et mala in ecclesia sollicitè distingui, ac proinde lolium non pro tritico haberi. Et quod ipse fecit, serui etiam faciebant. Hoc ergo etiam nobis faciendum esse intelligimus. Noluit vero Dominus per Seruos aut triticum a zizaniis, aut zizania a tritico vi adhibita separari, maius ab hac re periculum metuens, sed separationem huius generis sibi reseruauit. Denique noluit etiam Dominus a seruis deseri plane agrum; quin potius manendum et opus fideliter faciendum esse, haud obscure indicat. Quae cuncta sane ab animo religioso suaeque et aliorum salutis studioso serio expendi merentur, ne in corrupto ecclesiae statu, aut per securitatem et leuitatem male agere, ac malos et inuicatos manere cum malis, necessarium quasi et inuitabile putemus, periculosoque errore nos duci patiamur, quod per homines et licentiam moresque temporum iam liceat, rectum esse ac per Deum etiam licere, vel saltem ab eo non admodum curari, aut per impatientiam ad remedia malorum delabamur voluntati Domini non conuenientia. Sed finem hic facimus, optantes et rogantes, vt ipse Dominus ecclesiae suae miseretur, vulnera illius sanet, et omnibus malis aliquando finem faciat.

ORNATISSIMO DISPUTATIONIS

A V C T O R I

S. D.

P R A E S E S.

Magna omnino dignitas et gravitas argumenti est, Ornatissime IANI, quod in Disputatione TVA tractare instituisti. Nolui interim, postquam TIBI istud elegeras, impedire, quo minus vires TVAS in illo periclitareris. Exhibitum mihi scriptum perlegi, passimque alia induxi, alia adiunxi, prouti consultum videbatur, quo tractatio et excusatio et virilior fieret. Longe quidem plura in viroque consequendo praeslari potuissent; at primo scriptum non eatenus retractandum putabam, ut meum magis quam TVVM esset; deinde quoque sumtibus, maxime difficili hoc tempore parcendum erat. Haec de disputatione ipsa breuiter mihi monenda erant. Ad TE quod attinet, Ornatissime IANI, tempus in FRIDERICIANA ita exegisti, ut mihi et aliis industriam in scholis vitaeque integritatem satis probaueris. Cum itaque iam in eo sis, ut patriam repetas utilitatibusque ecclesiae in illa inseruias, summam votorum meorum his complector TEque peramanter hortor, ut pergas diligenter in optimis studiis colendis, ut vero etiam Spiritui Christi TE diuinitus formandum atque instruendum ita permittas, ut Homo Dei fias ad omne opus bonum aptus.

D. in Fridericiana d. V. April. clō 1766 LXII.

Collige

Collige nunc laudes, doctrinae collige laudes;
Vix illis iuuenum dignior alter erat.

Ornent cedentem; cedentem vota sequantur,

Iuncta quidem lacrimis, DVLCIS AMICE, piis,

I pede felici, patriis et redditus oris

Delicias praebere, deliciasque cape.

Esto memor semper purae pietatis amici;

Noltri, si placuit, foederis esto memor.

AMICO CANDIDISSIMO post editum
publice eruditionis SVAE specimen in
patriam redeuntis

IOANNES GOTTHILF FÜLLER

THYRINGVS, SS THEOL. CANDID.

OPPONENS.

ORNA-

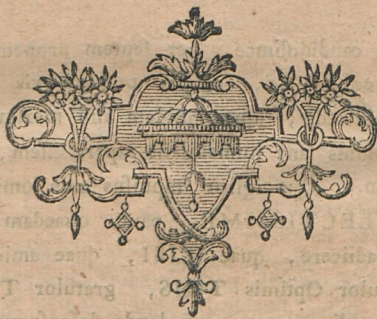
ORNATISSIMO. ET ERUDITISSIMO
V I R O
IOAN. CHRISTIANO IANI

S. D. P.
CHRISTIANVS MÜLLER,

MAGDEVRGICVS, S. L. C.

Amicitiae candidissimae, per septem propemodum annos inter nos gestae, magna omnino vis inesse debet atque dulcedo; quae quidem nisi maxima me adficeret laetitia, omnis sane humanitatis expers essem, vel esse saltem adfectarem. Qua igitur impulsus non omnino possum, AMICE DILECTISSIME, pauca quaedam Dissertationi TVAE non adicere, quae TIBI, quae amicitiae nostrae debeo. Gratulor Optimis TVIS, gratulor TIBI de eximio, quod publice magna cum laude defensurus es, eruditionis specimine. Gratulor de studio academico, quod pleno ingressus eras gradu, feliciter confecto, ex quo Patria, quae TIBI carissima est, multum sane sperare potest vilitatis. Inquam benignissimus DEVS TE sospitem, precor, reducat, TE
E que

que semper comitetur, vt, quo ire TE iubeat, optimo illo
duce laetior ire possis atque tutior. Haic meas fero preces,
vt et animi TVI tam praeclaram, qua semper me complexus es,
indolem praemiis ornet exoptatissimis. Quodsi itaque, AMICE
OPTIME, prosperrimo fortunae statu frueris, si bonis omni-
bus ac diligentiae fructibus TE exornatum senties, fontesque
deliciarum TE circumdabunt, quos quidem ipse DEVS T. O. M.
tamquam fons bonorum omnium TIBI aperiat, ea mihi praec-
ipue in votis fuisse, arbitrator. Vale ita, AMICE SVAVIS-
SIME, et viue feliciter, mei numquam immemor. Scribebam
Halae Salicae, die x. Apr. c1o 10cc LXII.

MON.

MONSIEUR,

MON TRÈS-CHER COUSIN!

Voilà la récompense de vos travaux, qui ont fait jusqu'ici l'objet de vos plaisirs. Vous ne pouviez finir plus glorieusement VÔTRE cours académique, que par cette dissertation, dont vous enrichissez la république des lettres. Vous allés faire voir et confirmer VÔTRE connoissance théologique, défendre publiquement la vérité, que vous avés apprise, et acquérir un témoignage éclatant, par où vous vous recommandés non seulement à vos supérieurs, mais encore à tout le monde. Je vous félicite de ce bonheur: car c'est déjà un bonheur, que d'avoir poussé les études académiques jusqu'à ce dernier degré, et que d'oser s'engager, sans peur et avec assurance, dans un combat aussi dangereux, qu'est celui, où vous vous engagés. Je vous félicite aussi d'avance du bon succès, que vous allés voir; car je suis certainement persuadé, que vous ferés bien vos affaires, et que vous n'imiterés point ces athlètes, qui, quand ils sont aux abois,

bois, regardent en arrière, si personne ne vient à leur secours. Si je ne suis pas des premiers, à vous en féliciter; je suis pourtant un de ceux, qui prennent le plus de part à VÔTRE félicité. Vous n'avez choisi pour opposer quelques notes à VÔTRE dissertation. Je vous en rends grâces; mais je fais, que je ne ferai, que facilement repoussé. Qu'il soit ainsi. Au reste, je prie la divine bonté, de vous faire parvenir en bonne santé à la maison, et de vous donner le prix, auquel vous avez consacré tous vos efforts, c'est à dire, la force de servir utilement la patrie. Je vous prie, de continuer l'amitié, qui nous à joints jusqu'ici, et je vous promets de mon côté, d'en ferrer toujours plus fortement les liens. En attendant, que j'aie le bonheur de vous revoir un jour, je vous supplie de vous souvenir quelquefois, de celui, qui vous suit de pensée, et qui, en vous souhaitant toute la prospérité imaginable, est, et demeurera toujours,

MONSIEUR,

MON TRÈS-CHER COUSIN,

à Halle,
ce 9 Avril, l'an de grace
1762.

Votre très-humble Serviteur et Cousin,

CHRÉTIEN DAVID IANI,

de Halle en Saxe, Etudiant en Théologie,

Opposant.

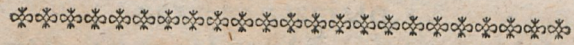

42

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
**COMPARATIONE STATVS
ECCLESIAE APOSTOLICAE**
ET
HODIERNI RITE AC SOBRIE INSTITVENDA

QVAM
PRAESIDE
VIRO SVMME REVERENDO, DOCTISSIMO
IOANNE GEORGIO KNAPP,

THEOLOGIAE DOCTORE,
EIVSDEMQUE PROFESSORE ORDINARIO,
FAVTORE AC PRAECEPTORE SVO
PIE COLENDO,

D. XVI APRILIS MDCCCXLII
PVBLICE DEFENDET

AVCTOR
IOANNES CHRISTIANVS IANI
FRISO ORIENTALIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOANNIS ANDREAE STEPHANI.

(4½)

